

כולל הלכה "חכמת שלמה" | בית ההוראה "תורת מרן"

שיעורים בהלכה | עלונים | סלים לחגים

בעזרת השם יתברך

משרד: רשב"ם 11 אלעד | 03-313-7547 מרכזיה
580382000 | ע"ר | toratmaran033137547@gmail.com

בראשות
הרב שמועון ללוש שליט"א

שיעור הלכתי שבועי מאת ראש בית המדרש | גליון ו

[נמסר בבית הכנסת המרכזי רחוב "רבי יוסף קארו" 3 אלעד ~ עדכון: ימי ראשון 20:00]

דיני הוספה על אהל עראי – וקביעת יום הברית לנולד בשקיעה

הלכות תוספת אוהל עראי: הכל תלוי בנראות וטפל | פריסת סדין על חבלי כביסה | טעם איסור אוהל עראי בשבת | דין פריסת רשת הגנה בשבת | החילוק בין סוכה להלכות שבת | הכלל המכריע – פרוץ מול עומד

חישוב יום הברית כשנולד בשקיעה: חשיבות ברור פרטי הלידה וזמן השקיעה | המנהג שהובא בפוסקים לענין מילה | דברי הפוסקים והכרעת מרן היביע אומר | בין רגילות המוהלים לדברי הפוסקים | עשה לך רב – ותשועה ברוב יועץ

מלחמת הקדושה בשני המישורים – בין החזית לתחזוקת העורף – עמ' 6

לה חבלים או קרשים שכל אחד פחות מרוחב טפח, אבל ביניהם מרחק של פחות משלושה טפחים. במקרה כזה, מותר לפרוס עליהם מחצלת בשבת, כי הדין של 'פחות משלושה' יוצר באמצעות 'לבוד' מציאות של אוהל טפח קיים, וכל פריסה נוספת נחשבת כמוסיף על אהל עראי שמוותר.

א. ערב טוב לכולם! בסיעתא דשמיא, נפתח היום בהשלמה מעניינת להלכות 'אוהל' בשבת, שעסקנו בשבוע הקודם. לאחר מכן נדון בקצרה במעשה שהיה השבוע לגבי תינוק שנולד בזמן השקיעה – מתי בדיוק נחשב זמן המילה, ומהם הכללים המנחים אותנו במצבי ספק כאלו.

הכל תלוי בנראות וטפל

ד. **שאלה מן הקהל:** מדוע זה מותר? הרי לכאורה זה "לא ניכר" שהקנים הללו הם אוהל, ובשבת הכלל הוא שצריך שהדבר יהיה ניכר. **תשובה:** אתה שואל שאלה מצוינת. הרי כל אדם שרואה את החוטים או הקנים הללו ועליהם פרוסה מחצלת, מבין מיד שהמחצלת היא האוהל, ואילו הקנים הם רק אמצעי טכני לתפוס אותה. בשבוע שעבר הזכרנו את דברי המהריק"ש, רבי יעקב קסטרו, שמסביר מדוע גליל של מחצלת (כריכה) שיש בו רוחב טפח אינו נחשב אוהל שניתן להוסיף עליו – משום שההמשך של המחצלת לא נראה כ"מוסיף על האוהל", אלא כאילו הוא מתחיל את האוהל רק מהמחצלת שנפתחת מהכריכה, והכריכה אינה אלא אחסון בעלמא, כלומר הבעיה היא ה'נראות' כמו שביארנו. אם כן, מדוע בקנים המחוברים בלבד זה נחשב מוסיף?

הלכות תוספת אוהל עראי

ב. נתחיל בענין 'אוהל'. הפרט שאני מבקש לדון בו כעת נוגע ליסוד המבואר בשולחן ערוך: כידוע, כדי שדבר ייחשב 'אוהל' לענין שבת, עליו להיות ברוחב טפח. אם ישנו קרש ברוחב טפח המיועד לפריסת מחצלת עליו, הרי שהוא כבר נחשב 'אוהל טפח', ומותר להוסיף ממנו והלאה מחצלת בשבת משום שזה נחשב "מוסיף על האוהל" ולא פריסת אוהל מתחילה. אולם, מה הדין כאשר הקנים או הקרשים עצמם הם פחות מטפח? כאן נכנס הדין של 'לבוד' – אם ישנם קנים דקים, נניח ברוחב של שני סנטימטרים, והמרחק ביניהם הוא פחות משלושה טפחים (לבוד), למשל טפח אחד או שניים, ושוב קנה של שני סנטימטרים – ביחד יש כאן מתחילת הקנה הראשון עד סיום הקנה האחרון יותר משמונה סנטימטרים, שזהו שיעור טפח. במקרה כזה הדין הוא, כיוון שהמרחק ביניהם הוא פחות משלושה טפחים, הם נחשבים מחוברים מדין לבוד?²

ה. כאן עלינו לומר בהכרח יסוד כזה: נכון שבעיני האדם המחצלת היא ה'אוהל' העיקרי, אבל מבחינת המציאות,

ג. השולחן ערוך מביא לכך דוגמה מפורשת מספינה שיש

² חשוב להדגיש כי 'טפח' באוהל נמדד בצורה "מסככת", כלומר מלמעלה למטה, כשהוא מכסה את מה שתחתיו. אם הגג בנוי בשיפוע הצידה, אנחנו בודקים את הרוחב המכוסה שמתחתיו. יכול להיות שהגג עצמו הוא בגודל מטר, אבל בגלל השיפוע החד שלו הוא מחפה רק על עשרה סנטימטרים מהשטח שמתחתיו – זה מה שקובע לענין הגדרת האוהל.

¹ השיעור השבועי, (פרשת שמות תשפ"ו) מוקדש: לע"נ המנוחה אתרם בת אושרת, ולהבדיל בין החיים, לרפואת אנג'לה בת סבטה, תמר בת נעמי, ריטה בת עזיזה, ורחמים בן חביבה, בשחע"י. כמו כן, לזיווג הגון לתמר בת שרה.

ט. לפי דברי המהריק"ש והשולחן ערוך, במקרה של המסגרת היציבה שבו החוטים לא מחזיקים את הסדין, לכאורה יהיה אסור לפרוס את הסדין. למרות שבין החוטים יש פחות משלושה טפחים, זה לא נראה כמוסיף על אוהל קיים אלא כמתחיל אהל בלי קשר לחוטים, כי החוטים לא משמשים תשתית לסדין⁴.

טעם איסור אוהל עראי בשבת

י. לפני שנמשיך, עולה כאן שאלה: מדוע בעצם אסור לבנות אוהל עראי בשבת, וכיצד ההוספה עליו מותרת? תשובה: יסוד הדין הוא שאוהל קבע אסור מהתורה, ואילו אוהל עראי אסור מדרבנן גזירה שמא יבוא לעשות אוהל קבע. הגזירה קיימת רק כאשר המעשה נראה כיצירת אוהל חדש, שאז יכול לבא עי"ז לבניית אהל קבע. אם כבר יש 'אוהל' קיים, והאדם רק מרחיב אותו, זה לא נראה כבנייה חדשה, אלא כהרחבה של אהל קיים, מעשה כזה לא יוביל לטעות של עשיית אהל קבע, ולכן לא גזרו בזה. הכל תלוי בנראות. בקנים שיש ביניהם לבוד, בזמן פריסת המחצלת הם מקבלים משמעות של "תשתית" הלכתית של אוהל, ולמרות שזה לא נראה למטרת סיכוך, ההלכה מחשיבה זאת כאילו יש שם גג קיים שניתן להוסיף עליו. אבל במתקן כביסה שבו אתה פורס את הסדין בגובה מעל החוטים, והחוטים אפילו לא משמשים לתפיסת הסדין, אין לנו מקור להתיר זאת, כי זה לא נראה כהוספה כלל.

יא. עוד עלינו לזכור, שמותר להניח חוטים או קנים מתוחים, כשביניהם יש אויר פחות משלושה טפחים. אפילו שמצב כזה של קנים וחוטים נחשב כדין אהל, מדין לבוד, ולכן מותר להניח עליהם מחצלת, שזה כמוסיף על אהל קיים, אבל לא אומרים לבוד להחמיר, ולכן כשמתפיס קנים או חוטים מתוחים ממקום למקום במרחק פחות משלושה טפחים, כתבו התוספות שאין איסור בזה⁵.

דין פריסת רשת הגנה בשבת

יב. בנקודה זו אנחנו נכנסים לנידון מעשי ומצוי שקורה בבתי רבים בסיטואציות שונות, והוא נושא פריסת רשת. נתאר לעצמנו מקרה של עריסה של תינוק, וההורים מבקשים לפרוס מעליה רשת הגנה. הסיבה יכולה להיות רצון להגן על התינוק, מפני הילד הגדול שבדיוק החליט לזרוק אליו משחקים או במבה, או פשוט כדי להגן עליו מפני זבובים ויתושים. לכאורה, עולה כאן שאלה יסודית:

ברגע זה גם הקנים וגם המחצלת מסככים עליך. המחצלת מכסה ברווחים שבין הקנים, והקנים מכסים במקום שבו הם נמצאים. אמנם הקנים מיועדים רק לתפיסת המחצלת ולא לסיכוך בפני עצמם, אך כפי שהוכחנו בשבוע שעבר מדברי המהריק"ש והחזון איש - אין צורך שהדבר יהיה מיועד למטרת סיכוך; עצם קיומו של טפח מספיק, בתנאי שבעת פריסת ההמשך של המחצלת זה ייראה כמוסיף ולא כפריסת אהל בפני עצמו. כל עוד הקנים עומדים לבדם, הרואה אותם אומר שהם נועדו רק לתפוס מחצלת בעתיד, ולכן הם לא נחשבים אוהל. אבל כשפורס עליהם מחצלת, הוא מתייחס לכל המערכת - הקנים והמחצלת יחד - כחטיבה אחת שמסככת עליו³.

ו. זה שונה מהמקרה של 'גליל' (כריכה), ששם הגליל עומד כמחסן בפני עצמו לא רק כאשר המחצלת סגורה, אלא גם כשאתה פותח את המחצלת מהגליל, הגליל עדין נראה עומד לעצמו בלי קשר לאוהל שאתה יוצר ממנו עכשיו, ולכן זה נראה כבניית אוהל חדש לגמרי. החזון איש אפילו כותב שאם הגליל נשאר סגור ואתה מביא מחצלת אחרת ושם עליו - זה יהיה מותר, כי אז ניכר שאתה משתמש בו כבסיס ורק מוסיף עליו. הכל תלוי בשאלה אם בפעולת הפריסה עצמה זה ניכר כמוסיף או כיוצר מחדש.

פריסת סדין על חבלי כביסה

ז. שאלה מן הקהל: מה לגבי מתקני כביסה שיש להם קני ברזל או חוטים כשקרובים אחד לשני פחות מג' טפחים? האם מותר לפרוס עליהם סדין בשבת כדי ליצור צל? האם שם זה נחשב ניכר?

ח. תשובה: זו שאלה מעניינת, כי לפי מה שלמדנו עכשיו, היא בעצם מובילה אותנו לחלוקה חשובה. בואו נתבונן בשני סוגים של חבלי כביסה. סוג אחד הוא חבלים המתוחים בין שתי זרועות ברזל שמחוברות לקיר. אם אני פורס על החבלים סדין, הם בלבד אלו שתופסים את הסדין, ולכן זה דומה לקנים שהזכרנו - החבלים כעת ישמשו כבסיס לאוהל והסדין כתוספת אהל כמו שביארנו. לעומת זאת, ישנם מתקני כביסה (כמו ה'חמורים' המתקפלים) שיש להם מסגרת יציבה ובתוכה קנים או חוטים. כשאתה פורס סדין על מתקן כזה, הסדין יושב על המסגרת החיצונית היציבה, ואילו החוטים שבתוך המסגרת נמצאים למטה ממנו ואינם מחזיקים אותו כלל. במקרה כזה, החוטים אינם "טפלים" לסדין ולא נחשבים כבסיס שלו.

⁴ היה מקום לומר שכיוון שיש כאן 'לבוד', השטה נחשב כ"סתום" כמו שולחן, ואז זה לא נחשב בניית אוהל אלא רק הנחת בגד על שולחן, אבל מלשון השולחן ערוך והאחרונים עולה שההיתר בפריסת מחצלת על לבוד מבוסס דווקא על הדין של "מוסיף על אהל עראי" ולא כהנחת מחצלת על שלחן.

⁵ מכאן עולה השאלה, אם ירצה אדם גם להציב בשבת את הקנים (שביניהם פחות משלושה טפחים), וגם לפרוס אחר כך את המחצלת עליהם, האם אפשר להתיר? התשובה היא, רוב האחרונים סוברים שזה אסור, כי בסופו של דבר יצרת אוהל שלם בשבת. הם תמהים על הרעיון הזה, כך מבואר בחזון עובדיה, הוא מציג את הדברים כקושיא ותמיה, שדברי התוספות 'לא אפרקן מחולשא'. אמנם כן מובא שם, שבספר 'יוקח נא' לרבי אברהם הכהן מסלוניקי הקל בזה, וסבר שמותר להשתמש בשני ההיתרים יחד - להציב את הקנים, ואז לשים עליהם מחצלת (שזה מותר מדין 'מוסיף'), אך למעשה אין להקל בזה אלא בשביל צורך מיוחד, שכדאי הוא היחיד לסמוך עליו בשעת הדחק.

³ אפשר גם הסבר עמוק יותר, בסיעתא דשמיא, הרי למעשה יש כאן בדין של 'טפל'. הקנים התופסים את המחצלת והמחצלת עצמה הם מערכת אחת וכל חלק בה נחשב חלק מהאוהל. זה דומה ליריעות תפורות שיש ביניהן חוטים המחברים בין היריעות - ודאי שהחוטים נחשבים חלק מהיריעה למרות שאינם בד בעצמם ולא נעשו להאחיל. הדוגמה המוחשית יותר היא מה שנפסק לגבי פריסת סדין לנאותו בסוכה: אם אדם פורס סדין יפה מתחת לכל הסכך, צמוד אליו, כדי לקשט את הסכך, הסדין אינו חוצץ והסוכה כשרה. מדוע? כי כיוון שהסדין בא לנוי, כל לנאותו אינו חוצץ, הוא נחשב כחלק מהסכך. למרות שהסדין כשלעצמו אינו כשר לסיכוך, הוא נחשב טפל לסכך הכשר ומתבטל אליו. כך גם בענייננו: כיוון שהקנים משמשים ומשתייכים את המחצלת כדי שהיא תסכך עליך, הם נחשבים כהמשך של האוהל והכל נראה כחטיבה אחת של אוהל קיים. לכן, אף שקודם פריסת המחצלת הקנים אינם עומדים לאהל ואף לא נראים כתחילת אהל, אבל העיקר מה שקובע הוא שבעצם הפעולה של פריסת המחצלת, היא נראית כתוספת על מבנה קיים שברגע הוא חלק מהאהל וטפל אליו.

האם פריסת רשת כזו שיש בה יותר מטפח, נחשבת לפריסת 'אוהל' האסורה בשבת, או שמא כיוון שהיא מחוררת אין בה דין אוהל, כי לא אומרים לבוד להחמיר, ונמצא שאין כאן טפח שתום שמאהיל?

יג. **תשובה:** זו בדיוק נקודת הדיון שרציתי להציג בפניכם. בספר 'שמירת שבת כהלכתה' (פכ"ד ה"ט) מובא חידוש, הוא אוסר לפרוס רשת או כילה על גבי עגלת ילדים, מיטה או לול התינוק, במטרה להגן מפני זבובים. לכאורה יש לשאול, הרי אין כאן טפח על טפח של כיסוי אטום, ובהלכה 'אוהל' מוגדר כשיעור של שמונה על שמונה ס"מ של כיסוי "מסוכך" המגן מלמעלה, כאן יש פחות משמונה ס"מ רצוף, רק אם נגדיר זאת כלבד יהיה לנו טפח, והרי לא אומרים לבוד להחמיר, כמו שביארנו. אולם בעל ה'שמירת שבת כהלכתה' טוען לאסור מן הדין. הוא מבסס את דבריו על ראייה מדינית סוכה המופיעים בשולחן ערוך בסימן תרל"ב, שם דנים במקרה של סכך פסול שמפסיק את הסכך הכשר.

יד. כדי להבין לעומק את הראיה שלו, עלינו להתבונן ברגע בהלכות סוכה: שם נפסק שסכך פסול פוסל את הסוכה בשיעור של ארבעה טפחים, בעוד שאוויר (חלל ריק) פוסל כבר בשלושה טפחים. השולחן ערוך דן במקרה שיש באמצע הסוכה שני טפחים של סכך פסול, אחר כך שני טפחים של אוויר, ואז שוב שני טפחים של סכך פסול, ואחר כך חוזר לסכך הכשר. במקרה כזה, השולחן ערוך מסתפק האם שני חלקי הסכך הפסול מצטרפים לשיעור של ארבעה טפחים סכך פסול, למרות האוויר שבניהם. במשנה ברורה ובשער הציון מסביר את הספק, שאמנם לא אומרים 'לבוד להחמיר' כדי להחשיב את כל השטח (כולל האוויר שבאמצע) כסתום וכאילו יש כאן שישה טפחים של סכך פסול, אך בכל זאת הדיון הוא האם יש כאן שניים ועוד שניים של סכך פסול, שאז אינו פוסל, או סוף סוף יש ארבעה של סכך פסול, ופוסל. ואפילו שיש אוויר באמצע, יש צד לומר ששני החלקים של הסכך הפסול מצטרפים זה לזה ונחשבים ארבעה טפחים, כי אף שהאוויר לא משלים לשיעור, אבל הוא גם לא מפסיק בין החלקים שכן קיימים. מכאן דייק ה'שמירת שבת כהלכתה' לגבי הרשת בשבת: למרות שיש אוויר בין חוטי הרשת, אם אחרי שתצמצם את האווירים, בסך הכל של כל חוטי הרשת עצמם יחד, כן יש שיעור טפח, זה נחשב שיש כאן 'אוהל טפח' וזה אסור, כי אפילו שהאוויר לא משלים לשיעור טפח, כי אין לבוד להחמיר, אבל הוא גם לא מפסיק בין החלקים שכן קיימים, ונמצא שבפועל יש אהל בשיעור טפח מן החוטים בלבד. אולם, מורי ורבותי, לאחר המחילה מה'שמירת שבת כהלכתה', נראה לי שיש להשיב על הראיה הזו ולחלק חילוק ברור ויסודי בין הדין של סכך פסול בסוכה לדין של אהל בשבת. כי אין ביניהם סכך כשר שיפסיק ויאפס את המדידה ביניהם.

החילוק בין סוכה להלכות שבת

טו. החילוק הוא כזה: בסוכה, אני צריך תוצאה של סכך

כשר על פני כל הסוכה מתחילתה לסופה. אם יש הפסקה של אוויר פחות משלושה או סכך פסול פחות מארבעה, זה לא נחשב "הפסק" לסכך הכשר. יותר מזה, נחשב הפסק לסכך הכשר ופוסל אותו. נמצא שכל השאלה היא האם הסכך הקיים הוא 'כשר' או שנוצר בו 'פסול'. לכן, אם יש לי שני טפחים פסול ושני טפחים פסול ואין ביניהם סכך כשר שיאפס את המדידה, אז אפילו שיש אוויר ביניהם ואין כאן ארבעה רצופים של סכך פסול, הסוכה פסולה כי בסופו של דבר חסר לי רצף של סכך כשר בשיעור הנדרש. האוויר שם אינו מחבר, אלא הוא פשוט לא מפסיק את רצף הפסול. הוא לא הופך את זה לארבעה רצופים, אלא שני החלקים של הפסול כשאין ביניהם כשר זוהי הסיבה לפסול.

טז. אבל בהלכות שבת הדין שונה בתכלית: כדי לאסור בניית 'אוהל', אנחנו מחפשים יצירה של גג שהוא "סתום" ומכסה. הגדרת 'אוהל' היא דבר שבא להגן ולסוכך בפני החמה או הגשמים. ברגע שיש אווירים בתוך השטח של שמונת הסנטימטרים (הטפח). השטח הזה אינו מוגדר כ'מכוסה' או 'מסוכך'. אם אתה מתייחס לאוויר כחלל ריק, ואתה לא אומר 'לבוד להחמיר' כדי לסתום את החלל הזה, הרי שבפועל אין לך כאן שיעור של טפח סתום. אין שום ראייה מסוכה לקרא לאוויר שטח סתום, יש משם ראייה רק לומר שמהאוויר לא מבטל את הספירה של מה שכן קיים, ולכן מה שפוסל בסוכה זה לא "ארבעה טפחים סכך פסול", אלא זה "שניים ועוד שנים סכך פסול", הכלל בזה הוא "שניים ועוד שניים זה לא ארבעה", אלא ששם הדין הוא שגם שניים ועוד שניים פוסל, כל שאין ביניהם סכך כשר. משא"כ בדין אהל כיוון ש"חצי טפח ועוד חצי טפח אינו טפח", ודין אהל תלוי דווקא בשיעור "טפח", ולא בחצי ועוד חצי, לכן אין כאן גדר של אהל. לכן לעניות דעתי, אי אפשר ללמוד מהדין של סוכה לדין של שבת בעניין זה, והחילוק הזה נראה לי ברור מאוד בסיעתא דשמיא, למרות שהוא דורש לימוד מעמיק, ולכן למעשה יש להתיר לפרוס רשת על גבי מיטת תינוק וכדומה בשבת, אבל דוקא בתנאים שאבאר מיד⁶.

הכלל המכריע: פרוץ מול עומד

יז. דבר ראשון חשוב לדייק את ההלכה, בכל דיני מחיצות יש לנו כלל יסודי: אם ה'פרוץ' (החלק הריק) מרובה על ה'עומד' (החלק הבנוי של המחיצה), הדבר נחשב כפרוץ ואינו נחשב כמחיצה או כגג סתום. לעומת זאת, אם ה'עומד' מרובה על ה'פרוץ', כלומר שחלקי המחיצה, כגון במקרה שלנו שחוטי הרשת או חלקי הפלסטיק רחבים יותר מהחורים שביניהם, אז הדבר נחשב כסתום וכמחיצה גמורה, וזאת ללא קשר לדין 'לבוד' אלא משום שהחלק הקיים הוא הרוב והוא המגדיר את השטח.

יח. ממילא, הדין ברשת בשבת תלוי במבנה המדויק שלה: אם חוטי הרשת דקים והרווחים ביניהם גדולים (הפרוץ מרובה על העומד), הרי שזה ודאי מותר בפריסה כי זה נחשב כדבר מופרד שאינו יוצר כיסוי אוהל, ואף שבהיקבץ

⁶ כמובן, חשוב לזכור שכל זה אמור בפריסת הרשת עצמה, אבל אם תרצו אחר כך לפרוס סדין מעל הרשת - כאן אנחנו חוזרים לכלל הקודם: אם הרשת לא הייתה פרוסה כבר קודם לכן, יהיה אסור לפרוס עליה סדין

כל החוטים יש יותר מטפה, אבל כיוון שכעת אין טפח רצוף סתום אינו אהל, כמו שביארנו. אך אם מדובר ברשת צפופה מאוד שבה החלק של החומר רחב יותר מהחורים שביניהם (העומד מרובה על הפרוץ), כאן עלינו להחמיר. במקרה כזה, כיוון שהחומר הוא הרוב בשטח, יש להתייחס אליו כאל כיסוי אחד, כי אין לנו מקור ברור להתיר את פריסתה בשבת לכתחילה. לכן, ברשת שבה העומד מרובה על הפרוץ אין להקל לפרוס אותה בשבת.

יט. **זוה, בסיעתא דשמיא, סיימנו את השלמות הלכות 'אוהל' לשבת, ולסיכום למדנו:** שבמתקני כביסה, אם החוטים עצמם תופסים את הסדין, מותר לפרוס עליהם, אך אם הסדין נשען על מסגרת יציבה מעל החוטים, הפריסה נחשבת אוהל לעצמו, ואסורה. כמו כן, בפריסת רשת הגנה או כילה בשבת יש להתיר כאשר 'הפרוץ' (החורים) מרובה על 'העומד' (חוטי הרשת), ואז הרשת אינה נחשבת ל'אוהל' סתום' שמאחיל, אבל אם העומד מרובה על הפרוץ, וכלל החוטים ללא האווירים שבאמצע מגיעים לשיעור טפח, אין מקור להתיר.

חישוב יום הברית כשנולד בשקיעה

כ. כעת בסיעתא דשמיא נעבור לנושא האחרון שלנו להערב'. מדובר בתינוק שנולד ביום רביעי. לפי לוח 'אור החיים' בבני ברק, זמן השקיעה היה בשעה 4:47. אם נדייק יותר לפי המחשב, השקיעה הנראית בבני ברק הייתה ב-4:47 וארבע שניות. אבי הבן שאל את המיילדת מתי בדיוק נולד, והשיבה: "4:47". כלומר, נולד בדיוק בדקה של השקיעה. כאן התעוררה השאלה הגדולה: מתי יש למול את התינוק - ביום רביעי (היום השמיני ללידתו) או ביום חמישי (שמא נולד לאחר השקיעה ונחשב כמי שנולד בחמישי)?

כא. כדי להכריע בדבר, היה עלינו לברר את המקרה הפרטי פרטים, שכן כל שנייה עשויה לשנות את התמונה ההלכתית. דיברנו עם המיילדת וביררנו גם את דיוק השעון שעליו הסתמכה מול שעון הלוויין, ונמצא שהשעון היה מדויק בסטייה של שתיים שלוש שניות. כמו כן, ביררנו מה בדיוק היא הגדירה כזמן הלידה ב-4:47. כי על פי ההלכה, הזמן הקובע לעניין יום הלידה הוא יציאת הראש, והרי לוקח זמן מרגע יציאת הראש ועד ליציאת הגוף כולו. המיילדת הסבירה שהיא בודקת את השעה ורושמת לפי הזמן שהתינוק כבר יצא כולו. כששאלתי כמה זמן ארכה הלידה מרגע יציאת הראש ועד הסוף, היא העריכה שזה היה מעט זמן, לא התעכב. לאחר דרישה וחקירה מה הכוונה לא התעכב, הגענו למסקנה שלא יכול להיות פחות משלושים שניות, אבל לא נראה שנמשך דקה שלימה, כלומר, סביר להניח שלקח בערך בין 30 ל-50 שניות מיציאת הראש עד יציאת כל הגוף.

חשיבות בירור פרטי הלידה וזמן השקיעה

כב. למה אני מספר את כל זה, איך בדיוק היתה הדרישה והחקירה, כדי שיובן איך כל פרט וכל בירור, שיכול לראות לפעמים שולי או קטנוני, או חפרני מדאי, אבל לפעמים

דוקא בשאלה הזו תלוי כל פסק ההלכה מקצה לקצה, אנחנו רואים את זה המון, (בפרט בהלכות טהרה). מעתה לכאורה, אם הרישום הוא 4:47, והשקיעה היא ב-4:47 וארבע שניות, הרי שיש כאן ספק שקול כמעט בלתי אפשרי להכרעה, שהרי אם היא רשמה את סוף הלידה בשלושים וחמש-ארבעים שניות הראשונות מאז שהגיע 4:47, הראש ודאי יצא לפני שקיעה, שהיה עדין 4:46, וזהו ודאי יום רביעי. אך אם היא רשמה זאת לקראת סוף הדקה, בעשרים שניות האחרונות, אז יש ספק אמיתי, אולי הראש יצא כבר לאחר רגע השקיעה. ואכן באמת זהו ספק אמיתי. לו התינוק היה נולד ודאי ב-4:48, הוא היה נחשב כמי שנולד ב'בין השמשות'. 'בין השמשות' הוא זמן המוגדר כספק יום ספק לילה. אמנם לדעת רבנו תם, השולחן ערוך והראשונים, הזמן הזה נחשב ליום גמור למשך עוד כ-50 דקות לאחר השקיעה (שיעור הלוח שלושה מילין ורבע), ולפי זה היה פשוט שיש למול ביום רביעי, ועוד שהרי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, אז לכאורה יש כאן ספק ספיקא שנולד ביום. אולם, המנהג המקובל לעניין מילה הוא כפי שמבאר מרן החיד"א בשם ה'בית דוד'.

המנהג שהובא בפוסקים לענין מילה

כג. ה'בית דוד' כותב שהוא שאל את הנשים כיצד הן נוהגות לקבוע את זמן הלידה לעניין מילה. הן סיפרו לו שהן מסתכלות על הבניינים ועל האילנות: אם רואים שמש על הבניין - זה יום, ואם השמש נעלמה מהבניין אך עדיין נראית על האילנות הגבוהים - זה כבר נחשב כיום הבא (בין השמשות). ה'בית דוד' שמע אבל לא הסכים לזה, אלא סבר שצריך ללכת לפי המקום הגבוה ביותר בעיר, אפילו אם זו אנטנה או דגל שקצהו עוד מואר בקרני השמש, ורק אם גם שם אין שמש רק אז יחשיבו את זה שנולד בבין השמשות. הוא ביאר את הסיבה לכך, כי בלאו הכי העיקר להלכה היה צריך להיות כר"ת והש"ע, שרק לאחר כחמישים דקות מתחיל בין השמשות, רק שהמנהג להחמיר כהגאונים, אם כן כל שעדין קיימת שמש אפילו במקום הכי גבוה אין מקום לחוש, ויש לקבוע את המילה כאילו נולד ביום. ואם כבר אין שמש אפילו על המקום הכי גבוה, אז יגדירו אותו כנולד בבין השמשות, ויקבעו את המילה למחרת, כאילו נולד בלילה. ומרן החיד"א בברכי יוסף, וכן בספר 'פרי האדמה' ועוד אחרונים, מעידים שכך פשט המנהג בארץ ישראל ובירושלים כהכרעת הבית דוד - שברגע שאין שמש נראית אפילו במקום הכי גבוה שבעיר, מחשיבים זאת כבין השמשות ומלים ביום התשיעי (כלומר, ביום הבא). למרות שגם אם נולד בבין השמשות יש ספק ספיקא להחשיב אותו כאילו נולד ביום, שמא נולד קודם בין השמשות, ושמא בין השמשות הוא יום ולא לילה, אבל המנהג הזה נקבע כדי למנוע ספקות וטעויות, ולכן אם נולד תינוק בבין השמשות לא משתמשים בספק-ספיקא כדי להקדים את המילה ביום, למרות שמרן זצ"ל כן השתמש בס"ס כזה במקרים אחרים, כמו הפסק טהרה, או ברכת כהנים בנעילה וכדומה.

כד. אולם המקרה שלנו הוא שונה, כאן זה עצמו בספק,

רבנים חשובים שדנו בדבר, וכן מזהלים יקרים ותיקים שגם הם חיוו דעתם החשובה.

⁷ והוא מעשה שהיה השבוע אצלנו ודרש בירור הלכתי מעמיק ודקדוק בפרטים הקטנים ביותר, והשתתפו בחגיגה הזו כמה וכמה

האם הלידה הייתה לפני השקיעה או אחרי השקיעה. זהו ספק במציאות. כשבררנו את הדבר בקרב המוהלים ראינו שנפוצה הגישה המבוססת על התוספתא, שכל ספק מילה דוחים לתשיעי ולא מקדימים לשביעי. הנימוק לכך הוא שאם תמול בשביעי, ייתכן שלא קיימת מצווה כלל אלא כאילו "חתיכת בשר בעלמא", ולא תוכל לתקן זאת בשמיני. לעומת זאת אם תמול בתשיעי, לכל היותר הפסדת את הזמן ("בזמנה"), אך את המצווה עצמה קיימת.

דברי הפוסקים והכרעת מרן היביע אומר

כה. כשעיינתי בזה בספרי הפוסקים, מצאתי שכבר דנו בזה גאוני עולם. הגאון הרדב"ז בתשובה ח"ד (סימן רפ"ב) הוא הראשון שהעלה נידון זה, ואכן פסק שיש למול למחרת, ונימק זאת בכך שהספק השני שמא בין השמשות יום הוא, זה ספק שאינו שקול (כי ביה"ש עצמו הוא ספק מורכב שמא כולו מן הלילה), וחזן מזה הוא טען שהספק האם נולד לפני או אחרי השקיעה הוא ספק של חיסרון ידיעה.

כו. מרן זצ"ל בשו"ת 'יביע אומר' חלק ו (חיו"ד סימן כג א"ד) דן בדברי הרדב"ז, בתחילה הוא דחה רק את הטעם הראשון שלו, אבל עדין נראה שהוא חשש לטעם של "חיסרון ידיעה". אבל יותר מאוחר, במילואים שם הוא דחה את כל טעמי הרדב"ז והאחרונים שצידדו בזה מכל וכל, ולא משאיר מהם אבן על אבן. הוא מביא ראיה מהמהר"ח אור זרוע לגבי גט שנחתם בספק בין השמשות, ששם אומרים ספק-ספיקא להכשיר. לפי מרן זצ"ל, יש לנו כאן ספק-ספיקא מצוין: שמא נולד לפני השקיעה, ואם תמצוי לומר שנולד לאחר השקיעה – שמא בין השמשות יום הוא. ועוד, הרי בעיקר הדין הלכה כרבי יוסי שבין השמשות לא מתחיל אלא כשלוש עשרה דקות וחצי לאחר השקיעה, ועוד שהרי מעיקר ההלכה כל הראשונים ומרן השלחן ערוך סוברים כרבנו תם שזה עדיין יום גמור.

בין רגילות המוהלים לדברי הפוסקים

כז. ומה שטענו המוהלים שכל עוד אינו ודאי לפני השקיעה, עדיף לדחות ויהיה מילה שלא בזמנה מאשר להקדים שאז יתכן לא יחשב מצות מילה בכלל, אולם בכל הפוסקים רואים שדנו בצורה פשוטה אם נחשב ספק ספיקא או לא.

ואף אחד לא טען שאפילו אם נחשיב את זה לספק ספיקא עדין יש לחוש לטענה הנזכרת שלא יהיה ספק שביעי, אלא מי שהבין שזה ס"ס טוב, פסק למול כאילו נולד ביום, ומי שהבין שזה לא ס"ס טוב, פסק למול למחרת בשביל שלא יהיה ספק שביעי. ומוכח שבדאי הבינו, שאם יש ספק ספיקא טוב, א"כ היום הזה נחשב יום שמיני ע"פ ההלכה, וזהו זמן המילה ואדרבא אינו רשאי לדחותו לחינם, ואין לחוש בכזו מציאות לחששות שהם נגד ההלכה וכללי הפסיקה⁸.

עשה לך רב – ותשועה ברוב יועץ

כח. למעשה, כיוון שלא רציתי להכריע לבדי בדבר שיש בו מחלוקת בין המנהג המעשי של המוהלים לבין פשט דברי מרן זצ"ל בספריו, ניסיתי לשלוח את השאלה לגדולי הדור, והתייעצתי עם כמה רבנים נוספים, עד שנועצתי עם הגאון הרב שלמה מחפור שליט"א, שהוא גם מוקני ההוראה וגם מוהל ותיק מומחה. הצגתי דברים כהוויתן, שאנחנו בת הוראה באלעד לפי הרב עובדיה, ואז סיפרתי לו את תמצית המקרה, והצגתי את הדילמה: מצד אחד, בספרי הרב עובדיה אני מבין שצריך למול ביום רביעי. מצד שני, גדולי המוהלים, וגם אלו שהיו לצדו של מרן זצ"ל במשך שנים אומרים שהם רגילים תמיד למול למחרת במקרי ספק, (אלא שמדגישים שלא שאלו אותו על מקרה כזה). הרב מחפור ענה לי תשובה ברורה: "תעשה מה שכתוב בספרי הרב עובדיה". שאלתי שוב, גם אם מוהלים שהיו אתו אומרים שהם רגילים אחרת? והשיב, "אל תשמע להם", כלומר, אם הבנתי נכון, כוונתו שאם ככה מבואר בספרים, זה מה שצריך להיות עיקר. שאלתי שוב אז לעשות מה שאני מבין בספרים אפילו שלדעתם עדיף אחרת? והשיב לי נחרצות שבדיוק כך לעשות. לכן התקשרתי למוהל, שהוא בעצמו ת"ח חשוב, הוא שמע את הדברים, גם את הפרטים שדליתי מהמיילדת, וסבר וקיבל, וכך נקבעה הברית ליום רביעי.

כט. בעקבות זאת, הורינו למעשה למול את התינוק ביום רביעי. גם המוהל, שהוא תלמיד חכם בעצמו, לאחר שמע את כל פרטי המקרה כפי שדלינו מהמיילדת, ואת חוות הדעת של הרב מחפור ודעת מרן זצ"ל, הסכים שזהו הדין הנכון⁹. ויה"ר שנוכה לגאולה השלימה בב"א.

⁸ וראיה מוחשית לדבר, שהגאון הנצי"ב בשו"ת 'משיב דבר' (ס"ד נד) על אף שדחה בדברים קשים דבריו של מורה הוראה אחד, שהורה להקדים מילה במקרה של לידה שהיתה אחר השקיעה של הגאונים ולפני השקיעה של ר"ת, מכח איזה פלפול שעשה אותו מורה, ושם כתב עליו הגאון הנצי"ב שטעה בהוראה בהחלט ושבספק שביעי זה נחשב כחתיכת בשר בלבד, אך לאחר מכן הוא עצמו מוסיף וכותב, שאם יש גם ספק נוסף, האם הלידה לפני או אחרי השקיעה, הדבר שונה. ברגע שיש ספק-ספיקא הלכתי טוב, המילה נחשבת כמי שנעשתה "בזמנה" ביום השמיני, (רק ששם הוא לא סומך על הס"ס, כי אפשר לברר ע"י אחרים מתי נולד). ואף אחד מהפוסקים לא חשש לכך שזה ייחשב כחתיכת בשר בעלמא במצב של ספק-ספיקא מבוסס, (מלבד בשו"ת דבר יהושע שהזכיר מרן זצ"ל בגליון למילואים ביב"א ח"ו).

מלחמת הקדושה בשני המישורים – בין חזית הלחימה לתחזוקת העורך

שני המישורים של המערכה | בריאות הלוחם בבסיס לניצחון | תחבולת היצר – שבירת הרוח בעורך | משה רבנו שבכל אחד ואחד | היראה – דבר קטן?! | הדעת – המפתח לעמידה בניסיון | המלחמה על 'זהות' הלוחם | היכולת להכיל מורכבות | סוד ההישרדות הרוחנית | קדושת הגוף – מכרה של ילומים | חותם המלך בבשר הברית | הזרע – מכרה הזהב של הקב"ה | קדוש גם לאחר הכישלון | בין שנוא ומשוקץ לאהוב ורצוי | בחירה לעומת נפילה | צידה לדרך – מ'קוצר רוח' ל'אורך רוח'

שני המישורים של המערכה

בפרשת שמות אנו פוגשים את הפסוק: "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה". משה רבנו הוא המנהיג של עם ישראל, וכדי להבין את דבריו עלינו לדעת להקשיב לו כראוי. במיוחד בימים אלו, ימי השובב"ים, כשאנו עוסקים בענייני קדושה, בשמירת הברית ובשמירת העניינים, עלינו להבין שאנחנו יוצאים למלחמה. כשיוצאים למלחמה יש להיערך בשני מישורים מקבילים.

המישור הראשון הוא המישור הטקטי, החזית מול האויב. כאן אנו עוסקים בנשק, בהגנה, ובתחבולות המלחמה. את המישור הזה צריך לבצע בצורה הטובה ביותר שאפשר. אך ישנו מישור נוסף, שפעמים רבות נשכח, והוא מישור תומכי הלחימה והלוגיסטיקה. המישור הזה כולל את הטענת הנשק, אספקת אוכל לחיילים, טיפול בפצועים, ודאגה להחלפת משמרות כדי שהלוחמים יוכלו לנוח. זהו המערך שמתחזק את עצם האפשרות לצאת לקרב.

בריאות הלוחם בבסיס לניצחון

המישור השני עוסק למעשה בבריאותם של העם ושל הלוחמים מצד עצמם. עלינו לדאוג להם להפוגה, להרגיע אותם, ולוודא שהם נשארים בריאים ושלמים בנפשם כדי שיוכלו להמשיך להילחם. כשמדברים על מלחמת היצר בענייני קדושה, הצורך בשני המישורים הללו גדל שבעתיים ועשרת מונים.

אומר כאן דבר שדורש אחריות רבה, ולוואי שהיה כאן אדם גדול באמת שיגיד זאת, אך בדור שלנו המישור של תחזוקת בריאות הנפש שלנו הוא לעיתים קרובות אף יותר מעצם הלחימה בחזית. המוכנות הנפשית, האכילה, השינה והתחזוקה הרוחנית של החייל – אלו הדברים שמאפשרים לו להילחם אחר כך. זהו החלק הבסיסי ביותר בכל מלחמה, ובפרט בעבודת השם: הדגש חייב להיות על השמירה על החייל, על בריאות גופו ונפשו.

תחבולת היצר – שבירת הרוח בעורך

מה היצר הרע מנסה לעשות? הוא דוחק בך לרוץ לחזית, להילחם ולהילחם ללא הרף, אך בו בזמן הוא פועל לשבור אותך מבפנים, במישור הנפשי. הוא מנסה להביא אותך למצב שלא יהיה לך כוח

להמשיך במערכה. הוא מסתיר ממך את הדעת שאתה זקוק לתחזוקה, לשימור ולריפוי עצמי. נזכור, המנצח האמיתי, זה שנשאר עומד על רגליו.

היצר הרע לא מסתפק רק בניסיון להכשיל אותך ברגע המעשה – במראה אסור או בחשיפה לדבר שאינו ראוי. המלחמה העיקרית שלו מתחילה דווקא לאחר מכן. הוא מנסה לשבור אותך ולומר לך: "הנה, נפלת, נכשלת". הוא מנסה לשכנע אותך שאתה כבר לא "בפרשה", שאתה מחוץ לאירוע. הוא לוחש לך שאין לך סיכוי להיות צדיק, קדוש או תלמיד חכם בן עלייה, ומורה לך להסתכל על המראה העגום שלך כדי להוכיח זאת. כאן טמון הכישלון של "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח". משה רבנו מייצג את כוח ההנהגה שבתוך האדם, את היכולת להביט על האמת במבט רחב ומאוזן.

משה רבנו שבכל אחד ואחד

כדי להבין מדוע עם ישראל לא שמעו אל משה, עלינו להבין מי הוא משה עבורנו ברובד הפנימי. חז"ל מלמדים אותנו שישנם "שבעה רועים" לעם ישראל: אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יוסף ודוד. בעל התניא מסביר כי הם נקראים "רועים" משום שתוכנו של רועה היא שדעתו נתונה על כל אחת ואחת מהכבשים שבצאנו; הוא קשור אליהן והן קשורות אליו. שבעת הרועים הללו אינם רק דמויות היסטוריות, אלא הם נטעו את השורשים והמידות שלהם בתוך כל אחד ואחד מישראל לדורות עולם. ממילא, לכל יהודי יש בתוכו בחינת משה רבנו, רועה נאמן, כוח הנהגה פנימי שנטע בו משה. זו הסיבה שבגמרא, כשחכם אומר דבר סברא יפה, אומרים לו "משה, שפיר קאמרת" (משה, יפה אמרת), משום שהוא עורר את כוחו של משה רבנו הנמצא בתוכו.

היראה – דבר קטן?!

על בסיס זה מבאר בעל התניא את הגמרא שמפרשת את הפסוק: "ועתה ישראל, מה ה' אלוקיך שואל ממך, כי אם ליראה את ה' אלוקיך... הגמרא מיד תמנה על כך: "וכי יראה מילתא זוטרתא היא?" – האם יראת שמיים היא דבר קטן? והרי זהו הישג רוחני כביר! הגמרא מתרצת: "אין, לגבי משה מילתא זוטרתא היא" – אכן, עבור משה רבנו, היראה היא דבר קטן. ותמוה, הרי הפסוק לא פונה אל משה רבנו, אלא אל עם ישראל, א"כ הוא

צריך לדבר לפי המושגים שלהם, ולא לפי המדרגה של משה. התשובה היא אומר בעל התניא, שבכל אחד ואחד מאיתנו קיים משה רבנו בתוכו. אם אדם זוכה לעורר את "משה שבתוכו", אזי היכולת להגיע ליראה, להחזיק מעמד במלחמה ולקיים את רצון השם, הופכת להיות "מילתא זוטרתא", דבר קטן ואפשרי. ומכאן יסוד עצום למלחמת היצר.

הדעת – המפתח לעמידה בניסיון

מהו אותו כוח של "משה שבתוך האדם"? משה מייצג את תיקון הדעת. המקובלים מבראים שהקב"ה הראה למשה רבנו "קשר של תפילין", כי זוהי המדה שלו, קשר התפילין מונח בדיוק על העצם שנקראת "לוד", המקום המקשר בין המוח לבין שאר הגוף. זוהי נקודת הדעת – המוח האמצעי המחובר בין החכמה והבינה לבין המעשה והמידות, ושם המיטען של כל השפעת החסדים וגבורות שעובר ונשפעת לכל קומת האדם.

חוסר היכולת של עם ישראל לשמוע אל משה

בבע מ'קוצר רוח". כשאדם נמצא בלחץ מתמיד, במלחמה בלתי פוסקת שבה ה"פרעה" הפנימי דוחק בו "תעשה כך ותעשה כך", אין לו זמן לעצור, לנשום ולבנות גישה בריאה. תיקון הדעת של משה הוא היכולת להרחיב את המבט, לצאת מקוצר הרוח אל אורך הרוח. דעת פירושה "הכלה". אצל קטן, שאין לו דעת, המציאות היא שחור או לבן; הוא לא מסוגל להכיל ניגודים או מצבים מורכבים. ככל שהאדם מתבגר בדעתו, הוא מסוגל להכיל את העובדה שיש עליות וירידות, שיש חזית ויש עורף, וגם כשקורה כישלון בקרב – הדעת המתוקנת של משה שבתוכו אומרת לו: "זה לא מגדיר אותך, אתה לא מחבל אתה חייל של השם".

המלחמה על 'זהות' הלוחם

כאן אנו מגיעים ללב המלחמה בימי השובב"ים. המלחמה האמיתית עם היצר איננה מתרחשת רק בחזית – באותו רגע שבו האדם עומד מול מראה אסור או ניסיון של שמירת הברית, שם הוא בוחר אם להסתכל או לא. המלחמה הקשה והגורלית יותר מתרחשת דווקא בעורף. בשאלה כיצד האדם מגדיר את עצמו. היצר הרע מנסה להשפיע על ההגדרות העצמיות שלך: האם אתה נקרא "עבד

השם" או לא? האם הקב"ה כועס עליך, הוא מרוצה מההשתדלות שלך לקום כנגד היצר?

המלחמה בעורף היא על המבט שבו אתה קם בבוקר: האם אתה מאמין שאתה יכול להיות תלמיד חכם, צדיק או קדוש? שהשם שמח בהתמודדויות שלך ואומר עליך "ישראל אשר בך אתפאר", או שמא אתה מרגיש חלילה שהקב"ה מתחרט על שברא אותך? זוהי נקודה קריטית, משום שכל היכולת שלנו להילחם ולהצליח תלויה במנוע הזה – בדרך שבה אנו תופסים את עצמנו. אם היצר מצליח לשבש לך את ה"קודים" במערכת ההפעלה הפנימית ולגרום לך להרגיש מאוס ומשוקץ בגלל כישלון, הוא ניצח במערכה כולה, אף שהיית לוחם בחזית.

היכולת להכיל מורכבות

כדי לנצח במערכת ההגדרות הזו, אנו זקוקים לכוחו של משה רבנו – כוח ה"דעת". משה רבנו מייצג את נקודת הדעת המקשרת, במושגים של עבודת הנפש, דעת פירושה "מידת ההכלה".

ההבדל בין קטן לגדול אינו תמיד ברמת החריפות השכלית; לעיתים הקטן מתמצא בטכנולוגיה טוב יותר מאביו. ההבדל המהותי הוא ב'בגרות' הדעת. אצל קטן המציאות היא דיכוטומית – או שחור או לבן, או שאסור או שמוותר. הוא אינו מסוגל להכיל סתירות או מצבים מורכבים. ככל שהאדם מתבגר בדעתו, הוא מפתח יכולת להכיל ניגודים: הוא מבין שניתן להעריך ערכים שנראים כסותרים, כמו ביטחון והשתדלות, תורה ותפילה, או יראת שמיים אשכנזית מול כוחא דהיתרא ספרדי, מבלי שהדבר יערער אותו, מבלי שירגיש מתיחות או טלטלה.

כך גם ביחס לעצמו: דעת מתוקנת מאפשרת לאדם להכיל את העובדה שהוא לוחם קדוש, ובו בזמן הוא יכול לחוות נפילות ותבוסות. ה"קוצר רוח" המדובר בפרשה הוא חוסר הסבלנות, והבהילות – הרצון לראות תוצאות מושלמות "כאן ועכשיו". לעומתו, "אורך רוח" הוא היכולת לנשום עמוק ולהבין ש"שבע יפול צדיק וקם" אינו בדיעבד, אלא זוהי הדרך שבה צומחים.

סוד ההישרדות הרוחנית

רבי נחמן מדבר על המושג "בקי ברצוא ובקי בשוב". להיות "בקי ברצוא" פירושו להיות לוחם בחזית, לדעת להתקוף ולשאוף למעלה. אך המעלה הגבוהה לא פחות היא להיות "בקי בשוב" – לדעת כיצד לנהוג כשיש ירידה, כשיש נסיגה, כשהיצר הרע מצליח להביס אותך בקרב מסוים.

אדם שבקי ב"שוב" יודע להגדיר את עצמו נכון גם לאחר כישלון: הוא מבין שהתבוסה הרגעית לא הפכה אותו ל"חייל רע", אלא הוא עדיין חייל מצטיין של הקב"ה. הוא יודע שגדולי ישראל כולם עברו בדיוק במסלול הזה – הם חוו את אותן התלבטויות, אותן נפילות ואתן מחשבות שהם "לא שייכים", אך הם המשיכו הלאה כי הם ידעו שהשם שמח בהם בדיוק בתוך המאבק הזה. זהו התיקון האמיתי של הדעת: לא לתת לכישלון

למחוק את הזהות הרוחנית שלך, אלא להמשיך להבין שאתה אהוב ורצוי לפניו יתברך.

קדושת הגוף – מכרה של יהלומים

הרב וולבה מסביר, שעלינו לתת את הדעת על הדרכה והכוונה מפורטת ומדויקת של הדור הצעיר בכל הנוגע לענייני קדושה. אחת הנקודות הקריטיות ביותר היא התחושה הנלווית לעיסוק באיברי הגוף ובנושא הזרע. כיוון שבמשך דורות לא דיברו על הנושאים הללו בגלוי, כנראה לא היה צריך, וממילא לא מתאים, נוצרה אצל בחורי ישיבה ואברכים תחושה שמדובר באזור אפל, נסתר, ואף טמא ביסודו. אדם מתחיל להרגיש שחלק ממנו הוא "טמא", וכי כדי להגיע לטהרה עליו בביכול לחתוך חלק מגופו. התחושה הזו, שאתה נושא בתוכך משהו מאוס, מעצימה את קושי ההתמודדות פי כמה וכמה. כיצד יוכל אדם להילחם ולהצליח כשהוא מרגיש שכל הווייתו משוקצת?

חותם המלך בבשר הברית

כדי לתקן את התפיסה הזו, עלינו להביט בדברי הרמב"ן המלמד אותנו שיעור הפוך לחלוטין: "לא מצא אלוקינו מקום יותר הגון לחתימת בריתו איתנו מבשר הערוה". הרמב"ן מסביר שאילו היה מדובר באיבר מאוס או בדבר משוקץ, הקב"ה לא היה בוחר לחתום עליו את בריתו הקדושה. אדרבה, זהו המקום המרומם והקדוש ביותר באדם. אנו מוצאים רמז לכך בלב ליבו של בית המקדש – בקודש הקודשים – שם עמדו הכרובים מעל ארון הברית בדמות איש ואישה המעורים זה בזה. הדבר מלמד שאין כאן שום דבר אפל או מרוחק, אלא קדושה עליונה, יופי ודבקות.

הזרע – מכרה הזהב של הקב"ה

גם המבט על הזרע חייב להשתנות מהיסוד. אנו רגילים לשמוע על חומרת הפגם ועל "רע לבטלה" במושגים של טומאה ופגמים, אך עלינו להבין מדוע זה כל כך חמור: משום שהזרע הוא מכרה הזהב והיהלומים של הקב"ה. הזוהר הקדוש מתאר את הזרע במושגים של טהרה וקדושה שאין לתאר בלעם הרשע, "סתום העין", איבד את מאור עיניו דווקא על הדבר הזה: הוא ראה שהקב"ה יושב ומונה את "רביעותיהם של ישראל" – הוא ממתין ובודק מתי תצא טיפה שיצא ממנה צדיק. הקב"ה בעצמו מתעסק עם ה"יהלומים" הללו. כשאתה מתייחס לזרע שלך כאל פיקדון יקר, כאל זהב ויהלומים, ההתייחסות שלך לשמירה עליו משתנה – אתה לא שומר עליו כי הוא "טמא", אלא כי הוא הדבר היקר ביותר שיש לך, ואתה לא רוצה להשליך אותו לפח או לים.

החיבור בין איש לאישה בקדושה ובשמחה הוא המקום שבו מתרחש הייחוד הגדול ביותר של קודשא בריך הוא ושכינתיה. בכל המצוות אנו מכוונים לייחודים, אך כאן מדובר בחיבור הנוגע בשורש ובלב. ברגע זה הקב"ה משפיע שפע על העולם, וה"שותף השלישי" – הבורא יתברך –

מגיע להתאחד עם האדם. זוהי הדבקות הגדולה ביותר שניתן להשיג, ולא מצאנו שותפות כזו בשום מצווה אחרת. דווקא בגלל שהמקום הזה הוא "קודש הקודשים", כל השודדים, הליסטים וה"מריעין בישין" רוצים לינוק ממנו ולקחת את הזהב לעצמם. לכן עלינו לשמור על האוצר הזה, כדי יצא בתפארתו אל הפועל במקום ובזמן הנכון.

קדוש גם לאחר הכישלון

התפיסה הזו מעניקה כוח אדיר גם ברגעי משבר. אם אדם נכשל בשמירת העיניים, המחשבה או הברית, הוא אינו הופך ל"טמא" או ל"משוקץ". האויב אמנם הצליח לבצע פשיטה ולגנוב מעט "שלל", אך הלוחם עצמו נשאר חייל מצטיין ואהוב של המלך. ה"הלום" נשאר יהלום גם אם כרגע הוא מלוכלך. עליך לומר לעצמך: "אני יהודי, ואני תמיד אשאר עבד השם". המחשבה שאדם הופך למאוס לאחר חטא היא עצמה תחבולה של היצר הרע כדי לשתק את המנוע הפנימי שלנו. עלינו לזכור שהקב"ה חפץ באיבר הברית שלנו בדיוק כפי שהוא חפץ ביד המניחה תפילין, ויותר מכך. הגוף היהודי אינו דומה לגוף של אומות העולם; החומר שלנו הוא זך ומקורו בקדושה. גם התאוות שלנו, אף שהן נקראות באותו שם, נובעות ממקור קדוש ונועדו להוריד שפע של ברכה לעולם. כשמפנימים זאת, ניתן לקום מהנפילה מתוך כבוד עצמי ותחושת שליחות, ולהמשיך במערכה מתוך אורך רוח ובקיאות ב"שוב".

בין שנא ומשוקץ לאהוב ורצוי

כדי להשלים את תמונת המערכה בעורף, עלינו להעמיק בדברי הרמב"ם בהלכות תשובה, שם הוא כותב דברים מרעידים: "אמש היה זה שנא לפני המקום, משוקץ ומתועב ומרוחק ומאוס... והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד". לכאורה, הרמב"ם מתאר כאן מהפך מוחלט שמתחולל באדם בעקבות החטא והתשובה. אך עלינו לשאול ולחקור: על מי נאמר הדברים? האם כל מעידה, ולו הקטנה ביותר, הופכת את היהודי באופן מיידי ל"שנא ומשוקץ" בעיני בוראו?

הבה נצייר לעצמנו אדם ההולך לתומו בדרכו, ולפתע נקרה לפניו מראה שאינו ראוי. הוא חווה רגע של התמודדות קשה, נאבק בתוכו ומתאמץ, אך בסופו של דבר הסקרנות או כוחו של היצר גוברים עליו, והוא נכשל ומסתכל מיד לאחר המעשה, הוא מתמלא בצער עמוק, הוא "אוכל את עצמו" ומתחרט, ורוצה בכל ליבו להיות בסדר ולעשות את רצון השם. עלינו לשאול: האם ברגע המעידה הזה, או מיד לאחריו עוד לפני התשובה, הוא הפך להיות "שנא ומתועב"? האם כל מהותו השתנתה להגדרת "מאוס"?

התשובה לכך טמונה בהבנת מושג ה"אנוס" בעומק פנימיותו. בספרים הקדושים, כמו בדברי הרב וולבה, האור החיים הקדוש בפרשת קדושים, ובעל ה"מי השילוח", ועוד, מבואר שישנן רמות שונות של אנוס. חז"ל לימדו את המושג "מה

יעשה הבן ולא יחטא" על מצבים שבהם הנסיבות והיצר חזקים כל כך, שהדבר נחשב כמעט כאונס. אמנם, לוחם בחזית – ואנו לוחמים – אסור לו לחשוב בשעת הקרב "אני אנוס". עליו להילחם בכל כוחו ובמקסימום היכולת שלו מתוך הכרה ברורה שהכל תלוי בו, מבלי לוותר לעצמו מראש. אך אם לאחר שנלחם הוא נכשל, עלינו לדעת את האמת: העבירה עצמה היא אכן משוקצת ומתועבת, אך האדם שנפל בקרב – אם בתוך תוכו הוא בכלל לא רצה בחטא והוא זועק לבוא "ריבונו של עולם, קח אותי מהמקום הזה" – הוא ודאי אינו שנוא ומשוקץ. הוא לוחם שהאויב הצליח להכריע אותו זמנית ולהשיב אותו על הרצפה. המפקד העליון, הקב"ה, אינו אומר ללוחם כזה "תתבייש לך", אלא להפך: הוא מעריך את עצם המאבק ואומר לו: "כל הכבוד שנלחמת, קום ותמשיך הלאה, תפתיע את האויב מהצד השני".

בחירה לעומת נפילה

הגדרת "שנוא ומשוקץ" עליה דיבר הרמב"ם, שייכת באדם שעומד בצומת דרכים ובחר במועד בדרך של הפקרות ועבודת היצר על פני עבודת ה'. כשאדם יכול ללכת לבית המדרש ובמקום זה בוחר ללכת לעבירה מתוך רצון לפרוק עול או כדי לממש הנאה רגעית בניגוד לרצון המלך – שם הוא הופך את עצמו לעבד של היצר, ועל כך נאמר "שנוא ומתועב", שכן הוא משתמש בחיים ובכוחות שהשם נתן לו כנגד הבורא עצמו. זוהי בחירה בערכים של הפקרות במקום בערכים של קדושה. אך הלוחם שבכל יום קם מחדש למערכה, שמנסה "לדקור" את היצר הרע בכל פעם שהוא מתקרב, גם אם היצר עשה לו תרגיל והפיל אותו – הוא נשאר לוחם מצטיין ואהוב. ההבחנה הזו אינה רק פלפול תיאורטי או דברי נחמה, היא קריטית לבניית המנוע הפנימי שלנו ולשימור הדעת המתוקנת. אם תגדיר את עצמך כ"מאוס" בעקבות נפילה, איבדת את המנוע, איבדת את כוח העבודה שלך. עליך להיות "בקי בשוב" – לתת לעצמך את המילים הנכונות, להרגיע את הלב ולדעת שגם עם "סטירה" שחטפת מהיצר, אתה נשאר בן של מלך ולוחם בקודש.

"טבע חמישי" – גוף היהודי

נצלול מעט להגדרות היסוד של מהות היהודי. הרמב"ם בפירוש המשניות מלמדנו יסוד רוחני חשוב. לעיתים אנו משתמשים באותו שם לתיאור פעולות דומות ביצורים שונים, אך המהות שלהן שונה לחלוטין. כך למשל, אנו קוראים ל"כוח הזן" (התזונה) בצומח, בחי ובמדבר באותו שם, אך כפי שהסביר הרמב"ם, האור של השמש, האור של הנר והאור של הברק אינם אותו אור למרות שכולם נקראים 'אור'. הכוח המניע את התזונה של האדם אינו דומה לזה של הצמח.

באותו אופן, על פי דברי רבי יהודה הלוי (ריה"ל) והמהר"ם, הגוף היהודי והתאוות שלו הם קטגוריה בפני עצמה. בתוך מדרג הבריאה המוכר – דומם, צומח, חי ומדבר – קיימת מדרגה נוספת: "ישראל", שהיא בבחינת "טבע חמישי". נכון, גם אצלנו זה נקרא "תאוה", בדיוק כפי שאצל אומות העולם או אצל בעלי החיים זה נקרא כך, אך מדובר בשיתוף השם בלבד. המקור והמהות שונים בתכלית: התאוה של היהודי נובעת ממקור של קדושה. היא נועדה להוריד שפע של ברכה לעולם, והיא מכונה בחז"ל "טוב מאוד", שזהו מהותו של היצר כשהוא מנותב לקדושה. החומר של הגוף היהודי, כפי שכותב המהר"ם, הוא חומר זך ומזוקק יותר בכל בחינותיו, ולכן הוא ראוי להכיל את הנפש האלוהית. כשמבינים זאת, התפיסה העצמית משתנה מהקצה אל הקצה.

כאשר אדם מתייחס לעצמו בגישה כזו של כבוד עצמי ותחושת שליחות, הוא מפעיל את המנוע הפנימי שלו מתוך אורך רוח ובקיאות ב"שוב". הוא מבין שהקב"ה חפץ באיבר הברית שלו בדיוק כפי שחפץ ביד המניחה תפילין, ואף יותר מכך. המלחמה בעורף מוכרעת ברגע שאתה מסרב להגדיר את עצמך כ"מאוס", וממשיך להאמין בזהב ובקדושה שנטועים בך מעצם היותך ישראלי.

המנוע הפנימי – כבסיס לניצחון

עלינו להבין כי המלחמה האמיתית עם היצר הרע אינה מתמצה רק ברגעי ההתמודדות בחזית – באותו רגע שבו האדם עומד מול ניסיון של מראה

אסור או שמירת הברית. ליצר הרע לא אכפת כל כך מה קורה בחזית כמו שאכפת לו מה קורה בעורף. נדמה זאת למלחמה גשמית, אם לאויב הייתה אפשרות לבחור בין פגיעה בחיילים בשטח לבין שיבוש הקודים במחשב ששולח את החיילים או הריסת המנוע של המערכת כולה – ודאי שהוא היה מעדיף לחסל את המנוע. המנוע שלנו הוא הדרך שבה אנו חושבים על עצמנו, הדרך שבה אנו מגדירים את זהותנו.

כאשר היצר הרע מצליח לגרום לאדם להגדיר את עצמו כ"מאוס" או "משוקץ" בעקבות נפילה, הוא למעשה חיסל את המנוע הפנימי שלו.

עלינו לדעת שההגדרה העצמית כ"חייל רע" היא טעות יסודית. אתה נשאר חייל מצטיין, לוחם של המלך, גם אם ספגת "סטירה" מהיצר והוא הצליח להפיל אותך לרגע. המפקד העליון אינו מתיימש ממך; הוא קורא לך לקום, להתנער, ולהפתיע את האויב מהצד השני.

הדרך שבה צמחו גדולי ישראל

חשוב לדעת שזוהי בדיוק הדרך שבה צמחו כל גדולי ישראל. הם לא היו אנשים שמעולם לא התמודדו או מעולם לא חוו נפילה. הם עברו בדיוק באותם רחובות שבהם אנו עוברים, הם חוו את אותן התלבטויות, אותן נפילות, ואת אותן המחשבות המייאשות שהם כביכול "לא שייכים" לעבודת השם. מה שהפך אותם לגדולים הוא הידיעה שבדיוק בתוך המאבק הזה הקב"ה שמח בהם. הם הבינו ש"שבע יפול צדיק וקם" אינו תיאור של בדיעבד, אלא זהו המסלול המובנה של הצמיחה הרוחנית. הם ידעו איך להסתער קדימה בחזית המלחמה. אך לא פחות הם ידעו כיצד לנהוג כשיש נסיגה, כשהיצר הרע מצליח להביס בקרב מסוים. הם ידעו להגדיר את עצמם נכון גם לאחר תבוסה, הם הבינו שהמצב הזה לא הפך אותו למרוחק או מאוס, אלא הם עדיין "גברא רבה" פוטנציאלי, והם בדרך הנכונה. אם אתה עובר את הקשיים הללו, סימן שאתה נמצא במקום הנכון, בדרך שבה הלכו צדיקי עולם.

צידה לדרך – מ'קוצר רוח' ל'אורך רוח' – תיקון הדעת של משה

הסיבה המרכזית לכך שעם ישראל "לא שמעו אל משה" הייתה "קוצר רוח". קוצר רוח פירושו חוסר סבלנות, בהילות, ורצון לראות תוצאות מושלמות כאן ועכשיו. כשאדם נמצא בקוצר רוח, הוא מגדיר את כל מהותו לפי הרגע הנוכחי של הכישלון. לעומת זאת, משה רבנו מייצג את "אורך הרוח" – את תיקון הדעת. דעת מתוקנת היא היכולת להכיל מורכבות, להבין שניתן להיות יהודי קדוש וטהור ובו בזמן להתמודד עם תאוות קשות ואף לחוות ירידות.

כשאני מדבר על הדברים הללו, אינני מדבר רק אליכם, אלא אני מדבר בראש ובראשונה לעצמי. אני נמצא באותו מקום, ואני זקוק לשמוע את הדברים הללו בדיוק כמוכם. כולנו צריכים לחזק את ה"משה" שבתוכנו, את כוח ההנהגה והדעת שנטעו בנו הרועים הנאמנים. עלינו להחליף את הבהילות והייאוש באורך רוח של גאולה.

הקב"ה חפץ בעבודה שלנו, והוא נהנה מה"מטעמים" שאנו מגישים לו – הן מהמטעמים המתוקים של ההצלחות והן מהמטעמים ה"חריפים" של המאבק והקימה מתוך החושך. הוא שם אותנו במצב הזה כי הוא אוהב גם את העבודה ה"חריפה" שלנו. נזכור תמיד שאנו ילומים, שהחומר של הגוף שלנו הוא זך ומקורו בקדושה עליונה, ושום לבלוך חיצוני לא יכול לשנות את המהות היקרה הזו.

יהי רצון שזנכה באמת לעמוד במלחמה, הן בחזית והן בעורף. שזנכה להיות "בקי ברצו ובקי בשוב", להגדיר את עצמנו תמיד כבניו האהובים של המלך, ולדעת שגם כשאנו חוטפים "סטירה", אנו קמים מיד וממשיכים הלאה בכוח חדש. זנכה שיתעורר בנו משה רבנו, מנהיג הדעת, שיוביל אותנו באורך רוח ובסבלנות אל הגאולה הפרטית והכללית שלנו, במהרה בימינו אמן.